

Seeking Meaning in the Second Half of Life
Midrash and Medicine Conference--May, 2009/Iyar 5769
The Journey of Later Life: Is Moses a Model?
Rabbi Dayle A. Friedman, Presenter

Things were just going along the way they'd been...

"Now Moses was tending the flock" (Exodus 3:1). The Holy One tested Moses by means of the flock, as our masters explained: When Moses our teacher was tending Jethro's flock in the wilderness, a lamb scampered off, and Moses followed it until it approached a shelter under a rock. As the lamb reached the shelter, it came upon a pool of water and stopped to drink. When Moses caught up with it, he said, "I did not know that you ran away because you were thirsty. Now you must be tired." So he hoisted the lamb on his shoulder and started walking back with it. The Holy One then said: Because you showed such compassion in tending the flock of a mortal, as you live, you shall become shepherd of Israel, the flock that is Mine. -Ex. Rabbah 2:2

...And then they changed: a later life calling

וּמֹשֶׁה, הָיָה רֹעֵה אֶת-צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנוֹ--כִּי הָיוּ מִדְּבָר; וַיִּגְדֵּג אֶת-הַצֹּאן אַחַר הַמִּדְבָּר, וַיָּבֹא אֶל-הַר הָאֵל הַיָּם חֹרֵב. בַּיּוֹם הַהוּא יָרָא מִלְאָךְ יְהוָה אֵלָיו, בְּלִבַּת-אֵשׁ--מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה; וַיֵּרָא, וַהֲבִיָּה הַסִּנֵּה בְעֵר בָּאֵשׁ, וְהַסִּנֵּה, אֵינֶנּוּ אֲכָל. גַּם וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה--אֲסִרְהָנָא וְאֶרְאֶה, אֶת-הַמִּרְאָה הַגְּדוֹל הַזֶּה: מִדּוּעַ, לֹא-יִבְעַר הַסִּנֵּה. דַּ וַיֵּרָא יְהוָה, כִּי סָר לְרֵאוֹת; וַיִּקְרָא אֵלָיו אֵל הַיָּם מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה--וַיֹּאמֶר הַנְּבִי.

Exodus 3 (trans. Everett Fox)

1. Now Moshe was shepherding the flock of Yitro his father-in-law, priest of Midyan.
He led the flock behind the wilderness--
and he came to the mountain of God, to Horev.
2. And YHVH messenger was seen by him,
in the flame of a fire out of the midst of a bush.
He saw:
here, the bush is burning with fire,
and the bush is not consumed!
3. Moshe said,
Now let me turn aside
that I might see this great sight--
why the bush does not burn up!
4. When YHVH saw that he had turned aside to see,
God called to him out of the midst of the bush,
he said:
Moshe! Moshe!
He said:
Here I am.

Feeling his people's pain

...שכן מצינו במשה רבינו שציער עצמו עם הצבור, שנאמר (שמות י"ז) וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה, וכי לא היה לו למשה כר אחד או כסת אחת לישב עליה? אלא כך אמר משה: הואיל וישראל שרויין בצער - אף אני אהיה עמהם בצער, וכל המצער עצמו עם הצבור - זוכה ורואה בנחמת צבור.

"But Moses' hands were heavy; and they took a stone and put it under him, and he sat on it." (Exodus 17:12). Did Moses have no cushion or bolster to sit on? Of course, but Moses said, When Israel are deep in distress, I must be in it with them. -Babylonian Talmud Ta'anit 11a.

At Sinai: Revelation-Reciprocal relationship with God

ואמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום מצאו להקדוש ברוך הוא שהיה קושר כתרים לאותיות. אמר לו: משה, אין שלום בעירך? - אמר לפניו: כלום יש עבד שנותן שלום לרבו? אמר לו: היה לך לעזרני. מיד אמר לו: (במדבר יד) ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת.

R. Joshua b. Levi also said: When Moses ascended on high, he found the Holy One of blessing tying crowns on the letters [of the Torah, and Moses remained respectfully silent]. Finally God asked, "Moses, where you come from, were you not taught to extend greetings?" Moses replied, "May a servant presume to greet his master?" "Nevertheless," said God, "you should have encouraged Me [by saying something]." Presently [during a later ascent] Moses cried out [without being reminded], "May the power of the Lord increase!" [Then he added], "Is this not what You told me to do?" (Numbers 14:17)-Babylonian Talmud Shabbat 89a, as retold in *Sefer haAggadah*, Bialik and Ravnitzky

In the wilderness: Advocating with God on behalf of Israel

(שמות ל"ב) ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגו' - אמר רבי אבהו: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד, שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו, ואמר לפניו: רבנו של עולם, אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם.

"And now let Me be" (Exodus 32:10). Rabbi Abbahu said, were Torah not so explicit, it would have been impossible to say such a thing. For the verse implies that, like a man who grabs hold of his fellow by his garment, Moses, if one dare say it, grabbed hold of the Holy One and brazenly said to God: Master

of the universe, I will not let You be until You pardon and forgive Israel. –
Babylonian Talmud Berachot 32a

Vigor in Later Life

ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא כהתה עינו ולא נס לחו.

Moses was a hundred and twenty years old when he died; his eyes were undimmed and his vigor unabated. –Deuteronomy 34:7

Passing the Mantle of Leadership

...אמר לו משה ליהושע יהושע עם זה שאני מוסר לך. איני מוסר לז תיישים אלא גדיים. וכבשים איני מוסר לך אלא טלאים שעדיין לא נתעסקו במצות ועדיין לא הגיעו לתיישים וכבשים שנאמר אם לא תדעי ל היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים.

And Moses said to Joshua: The people I am putting in your care are not yet goats but only kids, not yet sheep but only lambs, for they have not yet had much practice in the commandments and they have not yet become goats and sheep. Hence, "go follow the tracks of the lambs, and graze your kids by the shepherds' tents." (Song of Songs 1:8) –Avot d'Rabbi Natan 17

Fighting death

אמר משה רבון העולמים תן לי רשות ואהיה כעוף הפורח באויר בכח שם המפורש או עשה אותי כדג ואשא שתי זרועותי חשני סנפירים וכל שערותי החזיר אותם כקשקשים ואקפוץ את הירדן ואראה את הארץ. אמר לו ה"ב"ה אם אעשה לך כך הרי אני עובר על השבועה. אמר לו רבש"ע הנחיני על כנפי העננים כשיעור ג' פרסאות של מעלה מן הירדן ויהיו עננים מלמטה ואני מלמעלה ואראה את כל הארץ. אמר לו חשוב עלי כאלו עברתי שבועותי. אמר לפניו רבש"ע חתוך אותי אבר אבר והשליכני אחר הירדן והחיני ואראה את הארץ אמר לו כאלו עברתי על שבועתי. אמר לו הארץ כמראית העין אמר לו בדבר הזה אני שומע לך שנא' כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תעבור. והראהו הקב"ה את הארץ ד' מאות פרסה של ד' מאות פרסה כשיעור ערוגה בתוך פרדס ונתן כח בעיניו כדי שיראנה כולה וא"ל זה הארץ אשר נשבעתי לאברהם וכו'.

...Moshe said, "Master of the Universe, give me permission, and I will become a bird and fly in the air by the power of the Name, or make me into a fish, and I will make my two arms like two fins, and my hair like scales, and I shall jump into the Jordan, and at least see the land." The Holy One said, "If I do this for you, I am abrogating My oath." Moshe said, "Master of the Universe, lay me upon the clouds...that I might just see the land from above the Jordan." God said, "This, too, would constitute a violation of my oath." Moshe said, "Master

of the Universite, cut me limb by limb and cast me across the Jordan, then bring me back to life that I might see the land." God said, "This, too, is a violation of my oath." Moshe said, "Show me the land in the blink of an eye." God said, "To this request I shall accede, for it is written, 'You may view the land from a distance, but you shall not enter it.'" (Deut. 32:52) So the Holy One showed him the land 400 miles by 400 miles...and gave his eyes the power to see it all, lowlands and heights, hidden and visible, far and near, and said, 'this is the land I gave to Abraham,' etc. -- *Midrash Petirat Moshe*, my translation

Accepting Death

יצתה בת קול ואמרה למשה אין לך אלא רגע א' ומחצה מה עשה משה נטל את המגילה בידו וכתב עליה שם המפורש וספר הישר. הלך משה לאהלו של יהושע למסור לו המגילה והיה יהושע יושב ודורש משה מעומד ויהושע מיושב וכפף קומתו והניח ידו על ראשו ונתעלמו עיניו של יהושע ולא היה רואהו כדי שימאוס נפשו: הלכו ישראל אצל משל לאהלו ואמרו היכן מרע"ה אמרו להם בפתחו של יהושע הלכו ומצאוהו שהיה עומד ויהושע יושב אמרו ליהושע מה עלה על לבך שמשה עומד ואתה יושב כיון שראהו יהושע מעומד צעק ואמר רבי רבי אבי אבי למה אתה מעניש אותי. א"ל ישראל רבינו למדנו תורה א"ל אין לי רשות אמרו לו אין אנו מניחים אותך. יצתה בת קול ואמרה למדו מיהושע קבלו מיהושע יהושע יושב בראש. א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן בשעה שאמר יהושע ברוך שבחר בצדיקים ניטלה אוצרות החכמה וניתנו ליהושע ולא היה יודע משה מה היה יהושע אומר. לאחר שעמד יהושע אמרו ישראל סיים לנו את התורה אמר להם איני יודע מה אשיב לכם והיה משה נכשל ונופל באותה שעה אמר משה רבש"ע עד עכשו בקשתו חיים ועכשו הרי נפשי נתונה בידך כיון שהשלי' נפשו למות.

Midrash Petirat Moshe, translation adapted from Ginzburg, Legends of the Jews.

[The people who had gathered as usual before Moses' tent to hear from him the word of God failed to find him there, and hearing that he had gone to Joshua, went there also, where they found Moses standing and Joshua seated. 'What are you thinking of?' they called out to Joshua, 'that you are seated, while your teacher Moses stands before you in a bowed attitude and with folded hands?'...Joshua now began his discourse with Moses sitting at his right, and with Aaron's sons, Eleazar and Itamar, at his left. But hardly had Joshua begun his lecture with the words, 'Praised is God who has delighted in the pious and their teachings,' when the treasures of wisdom vanished from Moses and passed over into Joshua's possession, so that Moses was not even able to follow his disciple Joshua's discourse. When Joshua had finished his lecture, Israel asked Moses to review with them what Joshua had taught, but he said, 'I know not how to reply to your request!' He began to expound Joshua's lecture to them, but could not, for he had not understood it....He [Moses] now said to

God, 'Lord of the world! Until now I wished for life, but now I put my soul in Your hands.']